

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Lucie Jílková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Volba povolání u žáků 9. tříd a faktory, které je ovlivňují

Bakalářská práce

Autor: Lucie Jílková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitel praktického vyučování
Vedoucí práce: Mgr. Libuše Třískalová

Zadání bakalářské práce

Autor: Lucie Jílková

Studium: P17K0039

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování

Název bakalářské práce: **Volba povolání u žáků 9. tříd a faktory, které je ovlivňují**

Název bakalářské práce AJ: The selection and choice of a profession for pupils of the 9th grade and the factors that affect them.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část práce se bude zabývat problematikou volby a výběru povolání, přiblíží dané vývojové období, ve kterém se žáci nachází a poté se bude věnovat faktorům, které žáky při jejich volbě ovlivňují. Praktická část bude vedena cílem testovat hypotézu, že nejsilnějším faktorem ovlivňujícím volbu povolání je postoj rodičů.

MEZERA, A. *Pro jaké povolání se hodím? Jas si vybrat střední a vyšší odbornou školu a budoucí povolání*. 2. Vyd. Brno: Computer Press, 2008. ISBN: 978-80-251-2395-9.

STRÁDAL, J. *Praktické činnosti pro 6 ? 9. ročník základních škol: člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168- 778-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie 1*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

KATRŇÁK, T. *Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace žáků devátých tříd základních škol v České republice*. In MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., et al. *Nerovné šance na vzdělání: Vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1400-4.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. Vyd. Praha: Akademie věd České republiky, 2003. ISBN 80-200-1289-3.

Garantující pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Libuše Třískalová

Oponent: doc. PhDr. PaedDr. Kamil Janiš, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 11.12.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením své vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny prameny a literaturu.

V Holicích dne 15. 3. 2020

Poděkování

Děkuji Mgr. Libuši Třískalové za odbornou pomoc a rady, které mi poskytla během zpracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pochopení.

Anotace

JÍLKOVÁ, Lucie. *Volba povolání u žáků 9. tříd a faktory, které je ovlivňují*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 49 s. Bakalářská práce.

Teoretická část bakalářská práce se zabývá problematikou volby a výběru povolání, přiblíží dané vývojové období, ve kterém se žáci nachází, a poté se bude věnovat faktorům, které žáky při jejich volbě ovlivňují. Praktická část bude vedena cílem testovat hypotézu, že nejsilnějším faktorem ovlivňujícím volbu povolání je postoj rodičů.

Klíčová slova: volba povolání, ovlivňující faktory, žáci, adolescent, poradenství, dotazníkové šetření

Annotation

JÍLKOVÁ, Lucie. *Career choice of 9th grade pupils and the factors that affect them.* Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 49 pp. Bachelor thesis.

The theoretical part of the bachelor thesis deals with the choice of future occupation and selection of professions, explains the given developmental period in which pupils find themselves, and further discusses the factors that influence pupils in their choice. The practical part will aim at testing the hypothesis that the strongest factor influencing the pupils' career choice is the attitude of their parents.

Keywords: career choice, influencing factors, pupils, adolescent, guidance, questionnaires

Obsah

Úvod.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Úvod do problematiky volby povolání	11
1.1 Rozhodování o volbě povolání.....	11
1.2 Volba povolání	11
1.3 Vývojová stádia při volbě povolání	12
2 Období dospívání a pubescence.....	14
3 Faktory ovlivňující volbu povolání.....	16
4 Vnější ovlivňující faktory	17
4.1 ovlivnění rodinou	17
4.2 ovlivnění vrstevnickou skupinou	19
4.3 ovlivnění školním prostředím	19
4.4 ovlivnění zájmy	22
4.5 ovlivnění médií a internetem.....	22
5 Kariérní poradenství na základních školách	24
5.1 Výchovný poradce	24
5.2 Školní psycholog.....	25
5.3 Pedagogicko-psychologické poradny.....	27
5.4 Úřad práce	28
5.5 Další zdroje informací pro volbu vzdělání a povolání	28
5.5.1 Veletrhy škol.....	29
5.5.2 Dny otevřených dveří.....	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
6 Vlastní šetření	31
6.1 Úvod do šetření	31

6.2	Cíl šetření	31
6.3	Hypotéza	31
6.4	Šetření formou dotazníku	31
6.5	Výzkumný vzorek	32
7	Výsledky dotazníkového šetření	33
	Závěr	43
	Použitá literatura	45
	Seznam grafů	47
	Seznam příloh	48

Úvod

Výběr a volba povolání patří mezi nejdůležitější rozhodnutí v životě každého z nás. Někteří z nás se již rozhodli a teď se nachází ve stádiu, kdy bilancují, zda rozhodnutí bylo či nebylo správné. Některé rozhodnutí ještě čeká. Těm se v práci věnuji.

Pro bakalářskou práci jsem si vybrala téma, které je dle mého mínění velmi důležitou součástí života – volba povolání. Popisuje dané vývojové období, ve kterém se sami jedinci nacházejí a ve kterém dochází k přeměně z dítěte na dospělého. Tito jedinci – žáci, se přesně nacházejí v devátém ročníku základní školy. Není to pro ně ale lehká situace, jelikož se jim naskytuje velmi mnoho možností při výběru povolání. Pokládají si spoustu otázek, na které se snaží získat ve svém okolí odpovědi. Je to velmi nelehký úkol, jelikož ještě nejsou vyhraněni ve své volbě. Teprve sami zjišťují, co by je mohlo bavit a čemu by se vlastně chtěli věnovat. Proto se obklopují při svém rozhodování lidmi, ať už jsou to rodiče, vrstevníci, odborní poradci a pedagogové ve škole, od kterých očekávají pomoc a hlavně i podporu.

V teoretické části se věnuji vymezení pojmů problematiky volby povolání, v krátkosti přibližuji vývojové období, ve kterém se žák nachází. Věnuji se nejdůležitějším faktorům, které žáky při svém rozhodování ovlivňují. Přibližuji i práci kariérního poradenství na základních školách a všechny spolupracující instituce, které se zabírají tímto tématem. V této části práce se opírám o dostupnou odbornou literaturu.

V praktické části si ověřuji své teoretické poznatky v praxi. Proto jsem se rozhodla vést výzkumné šetření formou dotazníku. Dotazníkové šetření proběhlo na jedné z nejmenovaných základních škol u žáků devátých ročníků v období, kdy už měli podané přihlášky na střední školy. Cílem výzkumu je zjištění, které faktory je nejvíce ovlivňují, kde zjišťují informace a koho nejčastěji oslovují o radu a pomoc. Tím se pokusím potvrdit či vyvrátit hypotézu, že nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje žáky při výběru a volbě povolání, jsou jejich samotní rodiče.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Úvod do problematiky volby povolání

1.1 Rozhodování o volbě povolání

Rozhodování o volbě povolání je tím nejdůležitějším rozhodnutím v životě člověka. Každý z nás si tím musí, nebo již v minulosti musel, projít. Nejčastěji toto rozhodnutí přijde u žáků devátých tříd na základní škole (dále jen ZŠ). Někteří si tuto zkušenost zažijí již výjimečně dříve, a to v případě přijetí na víceletá gymnázia již v pátém ročníku. U těchto žáků se ještě nejedná přesně o volbu povolání, ale spíše o způsob vzdělávání, které je později ovlivní při jejich rozhodování. Volba povolání je velmi složitý proces zejména proto, že žáci na základních školách ještě nejsou plně vyzrálí, aby mohli sami učinit důležité rozhodnutí, jistý směr, kterým se bude poté ubírat celý jejich profesní život. Rozhodnutí, které žáci učiní, jim předurčí jejich profesní kariéru, vzdělanost, postavení ve společnosti a životní styl. Aspektů, které rozhodnutí ovlivňují, je mnohem více.

1.2 Volba povolání

„Volba povolání jako každý rozhodovací proces probíhá na základě určitých kritérií“ (Strádal, Nouzová, 1995, s. 2). Podle autorů jsou v podstatě dvě základní skupiny kritérií, podle kterých se jedinci rozhodují. První skupina zahrnuje zájmy, představy, šance, ale i hranice a omezení jedince, který se rozhoduje. Druhá skupina kritérií obsahuje všechny charakteristické znaky povolání, kam patří pracovní činnosti, prostředky, prostředí, poptávka na trhu práce, platové podmínky a mnoho dalších. Dle těchto poznatků můžeme tedy říci, že vlastní proces rozhodování je v podstatě konfrontace obou skupin kritérií. Jedinec mezi nimi hledá ten správný styčný bod, dle kterého se může řídit.

Dalším pojmem, který je uveden v odborné literatuře, je profesně kariéerní kompetentnost, kterou Hřebíček charakterizuje jako *„komplexní způsobilost, potenciální míru připravenosti člověka na zvládnání úloh, rolí problémů, jež se mnohonásobně vyskytují v interakci člověka a světa práce“* (Hřebíček, 2005, s. 22). Tato způsobilost má ovšem dynamický charakter, dle kterého se vyvíjí v závislosti na času a možnostech

jedince. Vůbec se nepředpokládá, že by žák deváté třídy byl plně rozhodnut pro určité povolání, nicméně bude kompletně připraven k tomu, aby uměl zvážit všechny své možnosti, šance, rizika a následky své volby (Strádal, Nouzová, 1995).

Základní předpoklady pro profesně kariérní kompetentnost u žáků ve věku 6–19 let jsou:

- **Profesně kariérní informovanost** – žák by měl mít přehled o celém obsahu světa práce, ale také o sobě samém. Můžeme tedy říci, že se informace týkají nabídek povolání, náplně dané práce, dosaženého vzdělání, které musí splňovat pro daný obor a další. Měl by znát svoje zájmy, schopnosti, dovednosti, zdravotní stav atd.
- **Profesně kariérní motivace** – žák by měl svému rozhodování o volbě práce přikládat velkou důležitost. Měl by sám sebe motivovat a být aktivní při rozhodování a volbě. Nicméně s motivací mohou žákovi pomoci rodiče, vrstevníci, škola aj.
- **Profesně rozhodovací schopnost** – žák by měl být schopen zvážit všechny aspekty volby povolání (schopnosti, dovednosti atd.) a porovnat je s fakty, které jsou požadovány pro určitý druh povolání. Při volbě a rozhodování by měl žák sám posoudit, pro jaké povolání se vlastně hodí (Hřebíček, 2003).

K tomu, aby žák všechny profesně kariérní kompetentnosti zvládl, vede dlouhá cesta, která je ve vývojovém období, ve kterém se nachází, velmi složitá. Proto velmi záleží na vnějších faktorech a jejich vlivu na daného jedince.

1.3 Vývojová stádia při volbě povolání

„Než děti dospějí ke konečné volbě povolání, projdou různými stádii.“ Tak specifikuje daný problém sám Fontana ve své literatuře. Dle Fontany se některé z těchto stádií vyznačují *„nedostatkem realismu.“* Děti neznají skutečnou náplň práce, nemají přesné představy o požadované kvalifikaci a dovednostech, i když je ta práce láká (Fontana, 2003, s. 327).

Super navrhl model, založen na dřívějších pracích Ginzberga, který se snaží tato stádia přesněji vymezit. Tento model je někdy chybně označován jako model vývoje povolání, přisuzuje každému stadiu jedno období dětství. Někteří jedinci však jednotlivými stádii

procházejí mnohem později než ti druzí. A není úplně nemožné, že některý již dospívající jedinec se bude v období adolescence nacházet ve stadiu fantazií, které je obvykle spojováno s raným dětstvím. Pojďme si představit souhrn jedné verze Superova modelu:

- **Stadium 1. – Stadium fantazií** (rané dětství) – toto stadium trvá obvykle nejméně do prvních ročníků základní školy, kde si samy sebe děti představují v takovém povolání, jaké zrovna vyhovuje jejich fantazii. Velmi málo ovšem myslí na skutečnosti, které jsou s takovým zaměstnáním spojeny.
- **Stadium 2. – Stadium zájmu** (pozdní dětství) – když děti postupují do vyšších ročníků základní školy, bývá jejich fantazie nahrazena zájmem. Přitahují je povolání, která jsou v jejich očích zajímavá. Třeba pokud si ve své fantazijní představě přály být astronauty, mohou se tohoto přání vzdát, protože samy zjistí, že je vlastně ve skutečnosti astronomie vůbec nezajímá.
- **Stadium 3. – Stadium schopnosti** (střed druhé desítky let věku) – v období 14–15 let pro děti začíná být rozhodující schopnost. Objevuje se sklon zamítat ta z možných povolání, která jsou buď nad, nebo pod jejich úrovní schopností.
- **Stadium 4. – Stadium ohledávání** (konec druhé desítky let věku) – ve věku, kdy se dospívající blíží ke dvacátému roku, již podnikají praktické pokusy. Podávají si první žádosti o zaměstnání a zjišťují další skutečnosti pracovního života.

Můžeme tedy konstatovat, že děti v začátku své pubescence vnímají volbu povolání jako předmět fantazie a je pro ně spíše přáním a hrou. Až později si začínají uvědomovat své schopnosti, dovednosti, zájmy, školní prospěch a požadavky jednotlivých povolání. Jedinec by si tedy měl vybrat své povolání, které by ho bavilo a ve kterém by mohl uplatnit své schopnosti, dovednosti a zájmy. Pro společnost je velmi důležité, aby získala v budoucnu pracovníka, který bude vykonávat své povolání co nejlépe. Cílem dobré volby povolání je co nejlépe sladit individualitu jedince se společenskými zájmy (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2 Období dospívání a pubescence

Dospívání je spojeno s ukončením ZŠ a tím i s volbou povolání. Dospívání je určitým specifickým mezníkem mezi dětstvím a dospělostí. Dle Čačka dospívání můžeme charakterizovat „jako přechod od nesamostatnosti k samostatnosti, od závislosti na dospělých k nezávislosti, od neodpovědnosti k morální zodpovědnosti, od konzumace společenských produktů a hodnot k jejich tvorbě“ (Čačka, 2000, s. 222). Mluvíme tedy o určité individualizaci jedince. Toto období je stadiem mnoha změn. Vzhledem k tomu, že dospívání zahrnuje jednu dekádu života, a to mezi 10. a 20. rokem, je odborníky rozděleno na dvě vývojová stadia, která na sebe navazují. Prvním stadiem je pubescence neboli puberta, která se projevuje přibližně mezi 11. a 15. rokem. Druhým stádiem dospívání je adolescence s časovým rozmezím mezi 15 až 20 lety (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

V průběhu dospívání se jedinec nachází v určité „*nestabilní pozici*“. Můžeme tento pojem tedy vysvětlit jako odloučení dospívajícího ze světa dětí, a ne úplně plnohodnotné přijetí do společnosti dospělých. Toto období se stává pro dospívajícího velmi bouřlivým (Čačka, 2000).

Vývojové období pubescence je označováno přibližně mezi 11. až 15. rokem. V pedagogickém slovníku autoři charakterizují toto období jako období dospívání, které ještě rozděluje na fázi prepuberty, která nastává mezi 11. až 13. rokem, a fázi vlastní puberty, mezi 13. až 15. rokem (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

Podle Vágnerové je období pubescence důležitým biologickým mezníkem, kdy se dítě mění v člověka schopného reprodukce. Největší viditelnou změnou a významným signálem pro dospívání je tělesná proměna. Se změnou zevnějšku souvisí i sebepojetí pubescentů, kteří začínají bedlivě své tělo sledovat. Sledují i sebemenší změnu, která přichází. Dívky si uvědomují, jak vypadají a touží vypadat ještě lépe. Chtějí být například krásnější a atraktivnější. U chlapců je velmi důležitý tělesný vzrůst a posléze rozvoj svalů (Vágnerová, 2005).

Tělesná změna je spojena i s hormonální proměnou, která ovlivňuje i oblast citového prožívání. V tomto období je pubescent velice emocionálně labilní, reaguje přecitlivěle, neklidně, rozmrzele. Je samotné změna vlastních pocitů často překvapí a tyto výkyvy bývají pro ně spíše nepříjemné. Jelikož nejsou schopni vysvětlit jejich příčinu, reagují

tak, jak se píše výše. Pro období dospívání je naprosto typické své city navenek neprojevat. Pubescenti se stávají uzavřenější a introvertnější, než byli dříve (Vágnerová, 2005).

V tomto období se u adolescentů rozvíjí jejich myšlení. Piaget, na kterého se odkazuje Vágnerová, nazval toto období stadiem formálních logických operací, kde se rozvíjí logické operace. Můžeme tedy říci, že pubescent již začíná uvažovat, jaký by měl svět být, a ne pouze o tom, jaký je, jak tomu bylo doposud. Dokáže přemýšlet o různých alternativách, co by se mohlo stát, mohlo být jinak, jak by se to dalo změnit. Přemýšlí abstraktně, předmětem úvahy mohou být pojmy nebo věci. Také dokáže přemýšlet systematicky, umí zpracovat hypotézu, o které přemýšlí a logicky se dokáže dopracovat k jejímu potvrzení nebo vyvrácení. Nicméně nedokáže ještě zcela nahlížet na problémy z různých úhlů pohledu. Příčinou takového přístupu je především nezralost a nezkušenost adolescentů (Vágnerová, 2005).

Zatímco do této doby pro pubescenta byla nejdůležitější současnost neboli přítomnost, nyní začíná přemýšlet i o své budoucnosti. Přemýšlí o svých možnostech, ale také o tom, čeho by chtěl v životě dosáhnout. Začíná si uvědomovat, že záleží jenom na něm, jak si život zařídí. Z tohoto uvědomování může nastat i pocit nejistoty. V tomto období se začíná rozvíjet tzv. perspektivní orientace. Pavelková ve své odborné literatuře popisuje toto období jako vyšší vývojové stadium, kterého dítě dosahuje, když má již rozvinutou schopnost uvědomovat si svou minulost, přítomnost a dokáže si představit i svou budoucnost. Můžeme tedy mluvit o zabývání se vlastní identitou. Díky tomu je schopný si strukturovat svůj život, plnit dílčí cíle, a tím dosáhnout cíle nejvyššího. Tím nejvyšším cílem v tomto případě může být i volba povolání a budoucí profesní dráhy (Pavelková, 1990, s. 39).

3 Faktory ovlivňující volbu povolání

Faktorů, které ovlivňují výběr a volbu povolání u žáků devátých tříd ZŠ, je velmi mnoho. Můžeme je rozdělit na vnitřní a vnější, ale také na pozitivní a limitující. Do pozitivních faktorů neboli motivace patří zájem o obor a získání kvalifikace pro určitou profesi. Naopak do limitujících faktorů patří neúspěch při studiu na základní škole, nepřijetí na původně vybraný obor, ale také různá zdravotní postižení, finanční situace v rodině atp.

Vraťme se tedy k rozdělení faktorů do dvou velkých skupin, které nejvíce ovlivňují výběr a volbu povolání. Do první skupiny patří faktory vnitřní, které vychází z osobnosti člověka. Patří sem schopnosti a dovednosti, inteligence, znalosti, vědomosti, zájmy, tělesný a zdravotní stav. Druhou skupinou jsou vnější faktory, kam patří různé osoby a instituce. Jedná se o celkové působení prostředí kolem daného jedince. Můžeme sem zařadit i momentální situaci na trhu práce a předpoklad získání snadného a výhodného pracovního uplatnění ve vybrané profesi (Walterová, 2009).

V následující kapitole budou přiblíženy vnější faktory, které dle mého mínění ovlivňují volbu a výběr povolání více než jiné. Vnějších faktorů je mnoho, ale přece jenom některé jsou velmi důležité a je na ně kladen veliký důraz.

4 Vnější ovlivňující faktory

4.1 ovlivnění rodinou

Dle Čačky je „rodina primární skupinou, kterou si sice nevybíráme, ale vztahy v ní jsou pro každého tím nejvýznamnějším a široce i hluboce formujícím sociálním prostředím“ (Čačka, 2000. s. 301). Je tedy naprosto jasné, že rodina je pro děti nejvýznamnějším a nejdůležitějším vnějším faktorem, který je ovlivňuje během volby povolání. Rodiče jsou pro nás všechny velkým vzorem, ač si to mnohdy ani neuvědomujeme. Oni sami na nás působí během naší výchovy tím, jak přistupují ke své práci, jaké mají vzdělání, jak velký význam přikládají k dosaženému vzdělání, ale také tím, jak s námi o dané problematice komunikují.

Dle Mezery jsou rodiče téměř v sedmdesáti procentech případů vždycky těmi, kdo ovlivní nejvíce naši profesní dráhu. Ať už si dítě vybere jakoukoliv profesi (vědec, voják, prodavačka, kadeřnice), téměř vždy se na prvním místě radí s rodiči (Mezera, 2008, s. 86).

Toto tvrzení je ale ovlivněno i situací v rodině. Máme na mysli skutečnost, zda dítě vyrůstá v rodině úplné či neúplné a o jaký typ rodiny se jedná. Dnešní doba je bohužel pro děti velmi složitá. Rodiče jsou většinou velmi pracovně vytíženi. Ve většině případů jsou unaveni, vyčerpáni a už nemají sílu a čas s dětmi komunikovat. Mnohdy u nich chybí porozumění, naslouchání, sdílení zážitků a vzájemná podpora. Není dnes nic výjimečného, že rodiče dětem zajišťují materiální potřeby, organizaci chodu rodiny, ale tím to pro ně končí. Bohužel v takovýchto případech to pro děti v tomto důležitém období není dobré a velmi je to ovlivňuje (Vítková, 2003).

Mluvíme-li o vlivu rodiny na volbu povolání, můžeme s určitostí říci, že trápí více rodiče než samotné děti. Rodiče můžeme v tomto případě rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou rodiče, kteří již mají zcela jasno, co jejich děti budou dělat. Tuto představu se jim snaží vnutit, protože si sami myslí že je to ta nejlepší volba. Nejčastějším důvodem je splnění vlastních snů přes jejich děti. V tomto případě děti nemají žádnou volbu svobodného rozhodování. Druhou skupinou jsou rodiče, kteří naopak vše nechají na svých dětech. Nechávací jim naprostou svobodu, nesnaží se jim pomoci a ani poradit při jejich volbě. Můžeme říci, že neprojevuji o děti zájem. Třetí, a poslední, skupinou jsou rodiče, kteří se zajímají o své děti, povídají si s nimi o jejich

představách, o tom jaké mají zájmy a schopnosti. Snaží se jim předávat informace o daném budoucím povolání a směřují své děti správným směrem. Vše dělají proto, aby si za jejich podpory nakonec dokázaly vybrat správné povolání, které je bude bavit (Žiak, 1977).

Přístup rodičů z poslední skupiny můžeme považovat za správný. Tento směr správně a výstižně uvedl Mezera, kde roli rodičů označil jako dobrou strategii. Rodiče by měli být v roli sportovního kouče, manažera a rádce (Mezera, 2008).

Pro rodiče nebývá vůbec jednoduché být tzv. sportovním koučem. Diskuze rodičů s dítětem o volbě jeho povolání nejsou snadnou záležitostí a žádnou procházkou růžovým sadem. Ti, kteří ji vedou, si často sami nejsou jistí tím, co by mělo jejich dítě vlastně dělat. Ve většině případů mají strach, aby nedělali předčasné závěry. Vedení diskuze má spoustu variant, ale v obecné rovině ho můžeme charakterizovat několika principy:

- V úloze sportovního kouče by rodiče měli dát dětem trochu volnosti ve svém rozhodování, pomoci jim ujasnit své zájmy.
- Měli by s nimi otevřeně diskutovat o jejich rozhodnutí a reálnosti jejich cílů. Rodiče, by měli své dítě motivovat a podporovat.
- Nikdy, ale opravdu nikdy by své dítě neměli srovnávat s jiným spolužákem, protože každý je jiný, individuální.
- Rodič by měl být pro své dítě oporou, měl by být tím, kdo má nejvíce informací o profesích, které si jeho dítě vybralo. Tím svému dítěti usnadní jeho rozhodování (Mezera, 2008).

Velký důraz se klade i na spolupráci rodičů se školou. Rodiče by měli dětem vštěpovat důležitost učení, lásku ke škole, poznání a vzdělání. Zároveň je velice důležité, aby rodiče vedli své děti k pracovním návykům prostřednictvím domácích prací. Nejenom že v nich vypěstují tyto návyky, ale i radost z odvedené práce, které si budou vážit, protože si sami uvědomí, co jednotlivé pracovní úkony obnášejí. Měli bychom ale vždy myslet na to, že by děti neměly být přetěžovány a měly by mít svůj čas na záliby, učení a odpočinek (Žiak, 1977).

4.2 ovlivnění vrstevnickou skupinou

V období pubescence dochází ke snaze o osamostatnění od rodiny, a tím i hledání nových kamarádů (skupiny). Můžeme přesně citovat Vágnerovou, která tvrdí že „*snaha o osamostatnění, které by poskytlo potřebný prostor pro další vývoj osobnosti, bývá doprovázena orientací na jiné sociální skupiny, než je rodina.*“ (Vágnerová, 2005, s. 371).

Tento jev je zcela normální. „*Pro pubescenta mají čím dál větší význam vrstevníci, kteří mají podobné problémy jako on a jsou ve vztahu k němu v rovnocenném postavení. Jsou jeho generační skupinou, s níž sdílí názory, hodnoty a normy i preferovaný způsob života.*“ (Vágnerová, 2005, s. 371)

Pro pubescenta může být vrstevnická skupina riziková, protože ho může různě ovlivňovat. Pokud vidíme, že se jedinec snaží ve škole, chce se vyrovnat kamarádům v učení, chce být třeba i lepší, můžeme mluvit o pozitivním ovlivňování kamarády (skupinou). V případě kdy se pubescent chytne špatného kolektivu, používá vulgaritu, chodí za školu a jeho školní výsledky jsou žalostné, můžeme toto označit jako negativní vliv kamarádů (skupiny).

V období, kdy si děti vybírají své budoucí povolání, mají větší potřebu své rozhodování konzultovat. A to nejen s rodiči, ale právě i se svými vrstevníky. S největší pravděpodobností společně konzultují výběr středních škol, a tím i budoucí povolání. Názory vrstevníků jsou pro ně velmi důležitou součástí v etapě rozhodování. Nicméně můžeme se domnívat, že zcela poslední slovo mají oni sami, nebo dají na rady svých rodičů.

4.3 ovlivnění školním prostředím

V pedagogickém slovníku lze pojem škola vysvětlit a přesně charakterizovat jako „*společenskou instituci, jejichž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích potřeb*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 221).

Pojetí a funkce školy se ale mění. Změna velmi souvisí se společenskými potřebami. Škola se stává místem, kde dochází k socializaci žáků, je zároveň místem podporujícím

jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život jak osobní, pracovní, tak i občanský. Můžeme tedy říci, že dospívající je vlastně formován. Nejdůležitějším obdobím jsou pro žáky poslední ročníky druhého stupně základní školy, na které pak navazují různé typy škol odlišné úrovně a orientace vzdělávání (gymnázia, odborné školy, učiliště).

Čačka uvádí, že *„zařazení do některých z nich se spolupodílí na utváření osobnosti i představách o budoucím životním stylu.“* (Čačka, 2000, s. 309)

Pro dospívajícího *„Učení přestává být už jen něčím vedle jiných forem činnosti a zábavy, ale dříve či později zpravidla splyne s životními perspektivami adolescenta. Stává se pak osou, po které mladiství zamýšlí realizovat svůj vlastní život.“* (Čačka, 2000, s. 309)

Vraťme se tedy do nejdůležitějšího období každého žáka. Tímto obdobím jsou poslední ročníky druhého stupně základní školy, jak je již napsáno výše. V tomto čase je pro žáky nejdůležitější školní výkon. Dle Pavelkové *„školní výkon ovlivňují intelektové schopnosti, ale i mimočinitele“*. Základním mimointelektovým činitelem je motivace. Je nám známo, že pokud žák není správně motivován k dobrému školnímu výkonu, nevyužívá plně svých schopností, není tak úspěšný, jak by mohl být. Dalším mimointelektovým činitelem je perspektivní orientace jedince, která má dle Pávkové vliv na intenzitu motivace jedince a vliv na míru uvědomění si důležitosti učení a školních úkolů v souvislosti s rozvojem sebe sama i po ukončení školní docházky (Pavelková, 1990, s. 55).

Na školách se bohužel stále preferuje žákovo učení pro dobrou školní známku, nikoli pro jeho schopnosti, znalosti a dovednosti, které jsou velmi důležité pro další budoucí život. Učitelé například často vůbec neumí zdůraznit, proč mají žáci určitý úkol splnit. Neumí jim zcela vysvětlit, že pokud se danou látku naučí, budou ji v životě zcela určitě potřebovat. V tuto chvíli velmi záleží na přístupu učitele k výuce. I u neoblíbeného předmětu může učitel žáky svým výkladem a propojením teorie s praxí nadchnout a motivovat jejich zájem. Nicméně naopak jim může předmět také svým výkladem znechutit, až žáci ztratí chuť se učit.

Neměli bychom ale úplně zavrhnout školní známky. Školní známky mají své důležité místo ve škole. Jak uvádí Mezera *„školní známky jsou sice na jedné straně strašná*

metla, která nás provází po celou dobu našich školních let, ale na druhé straně jsou přece jen v něčem užitečné. Často jsou velmi dobrým obrazem vašich schopností a dovedností, které máte a občas ani nevíte, že je máte.“ (Mezera, 2008, s. 53). Znamky tedy utváří určitý obraz o nás a zároveň mají informační hodnotu. Naše známky jsou kameny mozaiky tvořící obraz o nás, na základě kterého ostatní usuzují, zda jsme či nejsme schopní. Mnozí pedagogové začali zbrojit proti známám a plamenně nadávají. Nicméně jsou jimi stále ovlivňováni. První, na co se totiž nezapomenou podívat při přijímacích zkouškách na střední nebo vysokou školu, je vysvědčení. Znamky se stávají zcela jednoduše určitým souborem informací, které mají jen určitou hodnotu. Je pak úplně jedno, zda jsou objektivní, nebo zkreslené. Americký psycholog John Holland před mnoha lety sledoval se svým kolegou B. Leonardem velkou skupinu mladých lidí a dospěl k závěru, „že samotné rozhodování o volbě určitého studia či povolání z 95 % ovlivňovaly jejich předchozí známky, nikoliv jejich talent či nadání pro určitý obor či povolání“ (Mezera, 2008, s. 53).

Pokud žák dostává špatné školní známky jen z určitých předmětů, jsou pro rodiče, ale i pro něho samotného ukazatelem při výběru budoucího povolání. Jinak řečeno: pokud je dítě dlouhodobě a oprávněně hodnoceno špatnou známkou z chemie, tak je tento fakt prvním signálem, proč si nevybírat školu s chemickým zaměřením.

Významné místo ve škole mají učitelé. Ať už se jedná o třídního učitele nebo o jiné učitele, kteří jsou spjati s výběrem a volbou povolání. Všichni dohromady ovlivňují žáka při své volbě. Snaží se ho správně motivovat pro výběr. Stávají se z nich poradci. Poradenská činnost, například u třídního učitele, je zaměřena hlavně na pozorování. Podle Vítkové je jeho hlavním úkolem zhodnocení chování žáka, jeho motivace pro školní práci a jeho životní směřování. Měl by to tedy být hlavně třídní učitel, který dokáže svým odhadem zjistit schopnosti daného žáka a podle toho pak může jeho schopnosti co nejlépe rozvíjet, a tím mu pomoci při správné volbě svého budoucího povolání (Vítková, 2003, s. 176–177).

Úkolem školy je se určitým způsobem podílet na utváření profesně kariérní kompetentnosti žáků a také se věnovat jejich výchově k volbě povolání. V Rámcově vzdělávacím programu pro základní školy je pro dané téma vyčleněn samostatný tematický okruh Člověk a svět práce. Každá škola je povinna obsah tohoto okruhu vyučovat. V současné době je na spoustě škol volba povolání vyučována jako

samostatný předmět například pod názvem svět práce nebo výchova k volbě povolání atd. U zbývajících škol je učivo rozloženo do více vyučovacích předmětů (rodinná výchova, občanská výchova, praktické činnosti). (Hlad'o, 2012, s. 62–64)

4.4 ovlivnění zájmy

Zájmy jsou při volbě a výběru povolání důležité jako cokoli jiného. Jsou vlastně nedílnou součástí při rozhodování. Někteří žáci nejsou ještě úplně vyhranění vůči svému budoucímu povolání, a proto někteří z nich volí jako střední školu gymnázium, aby si prodloužili své rozhodování. Potřebují určitý čas, který jim pomůže si vyhranit, co je vlastně zajímavé a baví. Tím si ujasňují, které budoucí povolání je pro ně to nejlepší a chtějí by ho vykonávat. Je ale spousta žáků, kteří už vědí, co by chtěli v budoucnu dělat, a právě z těchto důvodů volí gymnázium, které je lépe připraví na přijímací zkoušky na vysokou školu. Naopak někteří žáci, kteří mají určitý zájem (koníček), si umí vybrat školu ihned po ukončení devátého ročníku. Uvedme tedy příklad: žákyně, která se zajímá o květiny a o aranžování květin si s největší pravděpodobností zvolí střední floristickou školu a její volba se nebude ubírat například směrem střední potravinářské školy. Žák a rodič by měli ale zvážit, zda zájem, kterému se žák věnuje, je tak důležitý, aby si podle něho vybral své budoucí povolání. Měli by se společně informovat o dané škole a jejích možnostech. Někdy je za špatným výběrem nedostatečná informovanost rodičů a žáků. Nicméně zájmy by se neměly podceňovat, protože i maličkost může změnit celý život.

4.5 ovlivnění médií a internetem

Média jsou v Pedagogickém slovníku nahrazena pojmem „*masmédia*“. Masmédia jsou dle tohoto slovníku definována jako „*hromadné sdělovací prostředky, jimiž se realizuje masová sociální komunikace, tradičně vymezená tím, že přenášené sdělení je přijímáno velkým anonymním a heterogenním souborem adresátů a zpětná vazba od adresáta sdělení ke zdroji je zpožděná.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 112).

Obvykle se uvádí 4 základní funkce masmédií: informovat, bavit, přesvědčovat, zprostředkovávat. Můžeme tedy říci, že masmédia jsou hromadné sdělovací prostředky, které mohou ovlivnit velkou skupinu lidí najednou. Sdělovací prostředky mohou být

tištěné, kam patří noviny, knihy, časopisy. Další skupinou jsou sdělovací prostředky elektronické, kam patří televize, internet, rádio/rozhlas (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

V současné době se počítače, mobilní telefony a televize staly nedílnou součástí mnoho domácností, bez nichž by si někteří z nás dokázali jen těžko představit život. Dnes si všechny informace můžeme z pohodlí domova vyhledat. Internetové informace mají pro dnešní žáky kladný přínos v období výběru povolání. Žáci vyhledávají na internetu informace o středních školách prostřednictvím jejich webových stránek. Na webových stránkách středních škol se můžou podívat na studijní obory, které školy nabízí, na vyučovací předměty, ale také na organizaci školního roku, potřebné údaje o dnech otevřených dveří a informace pro rodiče atd. Internetem vše ale nekončí. Žáci mají k dispozici letáky a různé brožury, které napomáhají k většímu přehledu o spoustě povolání a dokážou je také upozornit na školy, o kterých neměli ani zdání. Bohužel tento typ vlivu může být i negativní. Některé předávané informace mohou být zkreslené a neúplné. Proto je velmi důležité, aby žákům jejich rodiče nebo učitelé vysvětlili, že není vše takové, jak se z médií dozvídají.

5 Kariérní poradenství na základních školách

Kariérové poradenství v naší zemi poskytují dva vedle sebe působící systémy. Jedním z nich je Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT), druhým systémem je Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále MPSV). (Hlad'o, 2012)

MŠMT zaměřuje svou poradenskou činnost pro volbu povolání u žáků základních a středních škol, nejčastěji však na konci ZŠ u žáků 9. ročníků. V současné době má poradenství velmi široké pole působnosti, a to zejména v rámci výchovného poradenství, kde se žákům věnují hlavně výchovní poradci, kteří jim poskytují veškeré dostupné informace o typech středních škol, pravděpodobnosti přijetí, možnostech uplatnění po ukončení studia atd. Dalším článkem systému jsou pedagogicko-psychologické poradny, ve kterých provádějí kariérní poradenství odborníci – psychologové. Forma práce je individuální.

MPSV se zaměřuje v oblasti kariérového poradenství spíše na volbu vhodného povolání, případně na problémy spojené se ztrátou a hledáním vhodného zaměstnání. Takovým informačním a poradenským střediskem je úřad práce (Vendel, 2008).

Kariérové poradenství je dle Zapletalové *„nezbytnou součástí poradenských služeb, důležitá je jeho role na počátku studijní a profesní dráhy, ale také v průběhu života, kdy běžnou součástí našeho života se stává změna profesního zaměření i několikrát v průběhu profesní kariéry“* (Zapletalová, Vaňková, 2006, s. 7).

5.1 Výchovný poradce

Výchovného poradce musí mít každá základní, střední i speciální škola. Většinou se jedná o jednoho učitele z učitelského sboru, který má sníženou vyučovací povinnost o jednu, dvě respektive i tři hodiny týdně. Dle Pipekové se jedná o učitele, který kromě učitelských povinností vykonává ještě poradenskou činnost v oblasti výchovy, vzdělávání a volby pro budoucí vzdělávání a povolání (Pipeková, 2010, s. 55).

Strádal a Nouzová výchovného poradce na základní škole popisují jako *„vstupním článkem celého modelu poradenství pro volbu povolání“* (Strádal, Nouzová, 1995, s. 4).

Dle Vyhlášky MŠMT ČR č. 72/2005 Sb., ve znění posledních úprav, by náplní práce výchovného poradce mělo být poskytnutí poradenských služeb, metodické a informační

činnosti. Po novelizaci vyhlášky č. 116/2011 Sb., ve znění posledních úprav, se výchovný poradce zabývá problematikou vzdělávání dětí se speciálními potřebami, žáky mimořádně nadanými včetně možností individuálních studijních plánů dle vyhlášky č. 73/2005 Sb., ve znění posledních úprav. O všech těchto činnostech vede výchovný poradce dokumentaci. Můžeme tedy konstatovat, že výchovný poradce by měl shromažďovat informace o jednotlivých žácích, měl by spolupracovat se svými kolegy při vyhodnocování vývoje jednotlivých žáků. Měl by napomáhat při vyplňování přihlášek na střední školu, poskytovat žákům různé druhy letáků a brožur týkajících se středních škol. Dále poskytuje žákům a rodičům informace o činnosti školy a o jiných školských poradenských zařízeních a o službách, které poskytují. Výchovný poradce se zaměřuje na konzultace se žáky, rodiči nebo zákonnými zástupci ohledně výchovných problémů, ale i v otázkách volby povolání. Plánuje různé exkurze, například do informačního a poradenského střediska na úřadu práce (Valenta, 2005).

Dle uvedených informací vidíme, že činnosti výchovného poradce jsou opravdu velmi rozsáhlé. Pro každého z nich je velmi náročné skloubit toto poradenství ještě s normální prací učitele. Výchovný poradce je na škole pro žáky, které moc dobře zná, postupem času získává jejich důvěru a ti za ním poté často chodí i opakovaně pro rady.

5.2 Školní psycholog

Dle Vyhlášky č. 72/2005 Sb., ve znění posledních úprav, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a následně v její novele – Vyhláška č. 116 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., ve znění posledních úprav, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, vykonává školní psycholog diagnostické, poradenské, konzultační, metodické a informační činnosti. V oblasti profesního poradenství školní psycholog spolupracuje s dalšími odborníky, kteří se tímto problémem zabývají. Mezi ně, kromě jeho samotného, můžeme řadit výchovného poradce, třídního učitele, školního metodika prevence, vychovatele školní družiny atd. (Zapletalová, Vaňková, 2006).

Školní psycholog by měl zajistit tři roviny svého působení. Jedná se o rovinu žáků, rovinu rodičů a rovinu učitelů, popřípadě vychovatelů.

- **v rovině rodičů** je jeho úlohou komplexně posoudit možnosti dítěte a rodičům zprostředkovat fundovanou odbornou pomoc. Ukazuje se, že samotní rodiče nemají reálné představy o schopnostech svých dětí. Často sami vyhledávají odbornou pomoc s tím, že nemají vůbec žádnou představu o střední škole pro své dítě. V tuto chvíli je velkou výhodou, pokud daná škola má svého školního psychologa. Ten postupně po celou dobu školní docházky žáka shromažďuje materiály (různé diagnostické sondy, zápisy rozhovorů, pozorování), které mu poskytují dostatek informací o žákovi a jeho možnostech. V žádném případě by školní psycholog neměl činit finální rozhodnutí. Pro rodiče je velmi důležité v tomto období dostat co nejvíce informací, které se volby týkají. V případě že základní škola svého školního psychologa nemá, odkazuje rodiče s těmito problémy na pedagogicko-psychologickou poradnu, kde se jim dostane odborná pomoc
- **v rovině učitelů** má školní psycholog velké možnosti. Nejenže učitelkému sboru přináší novinky z oblasti aplikované psychologie, ale také může s výchovným poradcem připravovat celou koncepci profesního směřování žáků. Dle Zapletalové „*může tedy sestavovat plán aktivit, kterými by mělo dítě projít, aby bylo pro jeho kariérní růst učiněno vše potřebné a v rámci školy možné.*“ (Zapletalová, Vaňková, 2006, s. 17).
Nicméně dle názoru odborníků by měl tento plán začínat již na prvním stupni základní školy. Jeho nejbližšími spolupracovníky na škole jsou výchovný poradce a školní metodik prevence. Všichni by měli společně spolupracovat v oblasti kariérového poradenství. Každý z nich je důležitou součástí tohoto procesu. Školní psycholog úzce spolupracuje s třídním učitelem, a to hlavně u třídních učitelů vyšších ročníků je spolupráce nejintenzivnější. Volba povolání je v tomto období aktuální a žáci by měli být nejen dobře informováni o možnostech, ale také o úskalích jednotlivých studijních oborů
- **v rovině žáků** aktivity školního psychologa tvoří podstatnou část práce. Již bylo uvedeno, že kariérní směřování je dlouhodobý proces. Ve spolupráci s třídními učiteli je možné zaznamenávat vývoj zájmu o povolání žáka již od prvního stupně. Z pohledu Zapletalové lze rozdělit formy práce školního psychologa v profesním směřování žáků takto: „*diagnostika, poradenství, přímé působení na žáky, nepřímé – besedy, hosté, nástěnky a exkurze*“ (Zapletalová, Vaňková, 2006, s. 19).

Zaměstnávat školního psychologa není pro školu povinností, ale můžeme konstatovat, že mít ho ve svém týmu je pro ředitele školy výhodou.

5.3 Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické poradny (dále jen PPP) poskytují již tradičně poradenské služby populaci žáků základních a středních škol, napomáhají svým poradenstvím při řešení jejich výchovných, studijních a psychosociálních problémů. Hlad'o definuje, že *„PPP mimo jiné poskytují individuální a skupinovou pomoc při řešení problémů spojených s vývojem osobnosti dítěte, dále informační, metodickou, školicí a vzdělávací činnost a odbornou pomoc pro pedagogy“* (Hlad'o, 2012, s. 51).

Dle Mezery je nejčastějším úkolem PPP v oblasti volby povolání vytvořit celkovou charakteristiku osobnosti žáka, aby bylo možné žákovi porozumět a odhadnout určitý směr jeho dalšího profesního vývoje, snažit se ho navést, aby on sám dospěl k řešení, které bude pro něj to nejlepší a posoudit vhodnost či nevhodnost vybraného typu školy, případně mu navrhnout alternativní řešení (Mezera, 2006, s. 34).

Zapletalová poukazuje na skutečnost, že se v současné době věnují žákům 5.–9. ročníků základních škol, kteří v určité etapě svého školního vývoje zvažují volbu další vzdělávací cesty, stejně jako i před profesní přípravy pro budoucí povolání. Ne všichni však této nabídce využijí (Zapletalová, Vaňková, 2006).

Současné odborné aktivity PPP lze rozdělit do několika, často propojených, systémů péče, která je souhrnně označována termínem kariérové poradenství:

- **profesní poradenství (orientace)** zahrnuje volbu studijního či učebního oboru na konci základní školy atd.
- **studijní poradenství (orientace)** zaměřené na řešení studijních obtíží žáků na základních, středních a vyšších odborných školách. Řeší problémy spojené s přechodem na náročný typ školy, studijní problémy při zvládnání středoškolského učiva, které jsou ovlivněné nedostatečnými studijními návyky žáků atd.
- **speciálně pedagogické poradenství**, které je orientováno na oblast speciálních vzdělávacích potřeb žáků při volbě jejich dalšího vzdělávání i přechodu a sociální adaptaci na vyšší typ školy (Zapletalová, Vaňková, 2006).

5.4 Úřad práce

Úřad práce (dále jen ÚP) je v každém okresním městě, v některých okresech má ještě v dalších městech své pobočky. Mošna specifikuje úřad práce jako „zařízení kde je zřízeno informační a poradenské středisko, které slouží především pro pomoc při volbě povolání“ kde se žáci setkají s poradcem pro volbu povolání, který jim ochotně poradí s jejich problémem (Mošna, 1997, s. 34).

Kromě toho zde najde žák velké množství různých informací, které mu mohou být velice nápomocné. Tyto informace mají různou formu, jsou tištěné, na počítači atd. Poradenské služby mohou mít také různou formu. Patří sem základní rady a informace nebo odborné speciální poradenství zaměřené na řešení složitých problémů, které mohou člověka na jeho profesní dráze potkat. Dále sem patří i psychologická vyšetření, jejichž cílem je poznat schopnosti a vlastnosti vyšetřovaného, jeho osobnostní předpoklady pro vykonávání určitého povolání či pro úspěšné absolvování určitého druhu vzdělávání.

Někteří poradci z ÚP navštěvují samotné žáky na základních školách. Nicméně základních škol je mnoho a poradců málo. Proto se poradci spíše přiklánějí k návštěvě žáků u nich na pracovišti a tam jim podají potřebné informace jak pro volbu povolání, tak jim i přiblíží další služby, které poskytují. K tomu, aby byl ÚP schopen poskytovat tyto služby uvedené výše, musí dělat ještě další činnosti. Mezi tyto činnosti patří např. zjišťování a zkoumání jaká povolání jsou žádaná, jaké jsou školy v daném okrese, jaké studijní nebo učební obory vyučují, jaké mají podmínky přijetí a řadu dalších informací.

ÚP spolupracuje s dalšími organizacemi, mezi které patří školský úřad, správa sociálního zabezpečení, policie atd.

5.5 Další zdroje informací pro volbu vzdělání a povolání

Dalším místem kde žák může získat informace, jsou knihkupectví. V některých z nich si může koupit různé brožury o středních školách, ze kterých získá přehled o studijních nebo učebních oborech na jednotlivých školách v daném regionu (Mošna, 1997).

Nejspolehlivější informace jsou ovšem přímo u zdroje. Dalším zdrojem, který ovlivňuje a napomáhá žákovi při rozhodování a ujasnění volby povolání jsou tzv. veletrhy škol

(burzy) a dny otevřených dveří. Hlavním cílem těchto dvou akcí je seznámení žáků s konkrétní školou, resp. oborem a předání jim co nejvíce informací o studiu, aby se rozhodli studovat právě na jejich škole. V současné době v České republice funguje financování škol tzv. na žáka. A proto je cílem každé školy naplnit své třídy, co nejvíce to půjde. Protože čím více má škola žáků, tím více dostane od státu peněz. Proto se školy snaží prostřednictvím těchto akcí o sobě dávat budoucím studentům vědět.

5.5.1 Veletrhy škol

Veletrhy škol jsou záležitostí každého kraje samostatně. Jedná se o určité místo, kde se v pravidelném každoročním intervalu všechny školy setkávají. V Královéhradeckém kraji je tímto místem kongresové centrum Aldis, co se týče Pardubického kraje, místem pro veletrh je společenské centrum Ideon. Oba tyto veletrhy se konají v měsíci listopadu. Veletrhy škol jsou místem, kde se sejdou zástupci ze všech typů středních škol. Na připravených stáncích se žáci setkávají s pedagogy dané školy, kteří jsou většinou doprovázeni současnými studenty. Mají tedy možnost se s nimi pobavit. Studenti rozdávají různé letáčky, brožury s informacemi o oborech a třídách, které se v následujícím roce otevírají a popřípadě odpovídají na určité dotazy, které jim žáci kladou. Tímto způsobem žáci získají potřebné informace o studiu na různých školách a mohou si udělat i určitý přehled středních škol.

5.5.2 Dny otevřených dveří

Každá škola si dny otevřených dveří organizuje sama, dle svého uvážení. Nicméně i tento vliv je pro žáka v období rozhodování velmi důležitý. Žák má možnost se podívat do zázemí školy. Tím myslíme prostředí ve škole, vybavenost tříd, ale také dílen, pokud se jedná o odbornou školu. Důležitým faktorem jsou rozhovory se studenty, kteří již na škole studují a seznámení s určitými činnostmi, které na této škole během svého studia dělají a potenciální studenti by vlastně čekaly také. Po navštívení konkrétních škol během dnů otevřených dveří si žák udělá vlastní úsudek, která škola je mu sympatičtější, a co mu která vlastně nabízí.

Shrneme-li vnější faktory, které byly výše přiblíženy, nejsme zcela na úplném konci a můžeme s určitostí říci, že jich je mnohem a mnohem více. Mezi vnější faktory můžeme zařadit i rozhodování podle toho, kolik žáků se na danou školu v minulosti hlásilo, a jak

je tedy střední škola žádaná. Dalším faktorem jsou například volitelné předměty na škole a také úspěšnost přijetí žáků po ukončení střední školy na školu vysokou. Mohli bychom opravdu pokračovat dále, ale o nejdůležitějších faktorech už bylo napsáno.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Vlastní šetření

6.1 Úvod do šetření

Téma výběru a volby povolání u žáků ZŠ jsem si vybrala dle vlastní zkušenosti, kdy jsem si i já sama vybírala své budoucí povolání. Dnes už vím, že jsem si nevybrala před lety správně. Byla jsem posledním ročníkem, který měl povinnou osmiletou docházku a pilotně se připravoval na navrácení docházky devítileté, jak je tomu dnes. Otevřený devátý ročník na cizí škole pro mě byl spíše zlem, a proto po neúspěšném absolvování prvního kola přijímacích zkoušek na obor, který byl pro mě prioritní, jsem si vybrala obor, který jsem měla zapsaný na přihlášce jako tzv. pojistku. Velkým ovlivňujícím faktorem byli v tu dobu mí kamarádi a rodiče, protože informace získané ve škole byly ve velmi malém rozsahu.

6.2 Cíl šetření

Cílem šetření, které jsem vedla, bylo zjistit, jaké faktory dnes ovlivňují žáky v devátých ročnících ZŠ při rozhodování o volbě povolání nebo při výběru střední školy. Kdo je tím, koho požádají o radu a kde zjišťují informace o dané problematice.

6.3 Hypotéza

Hypotéza: Nejsilnějším faktorem, který žáky ovlivňuje při rozhodování o volbě budoucího povolání, jsou rodiče.

6.4 Šetření formou dotazníku

Formu šetření jsem si vybrala dotazníkovou, která je dle Gavory „*nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů*“ (Gavora, 2000, s. 99).

Dotazníkové šetření je určitý způsob kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Tento způsob lze využít u hromadného sběru dat, kde informace získáme během malého časového intervalu.

Při vypracování dotazníku jsem se snažila využít odborné literatury a zároveň jsem nahlížela do již napsaných prací, které se týkaly mého tématu. Dotazník byl vytvořen pro žáky 9. ročníků v nejmenované ZŠ, kterou navštěvuje ve dvou paralelních 9. třídách celkem 60 žáků. V dotazníkovém šetření je budu nazývat dle Gavory respondenty, protože se jedná o osoby, které dotazník vyplňují (Gavora, 2000).

Ve vstupní části dotazníku jsem se představila a ve zkratce popsala, co je cílem dotazníkového šetření. V této části jsem taktéž uvedla způsob pro jeho vyplnění. Předem jsem i poděkovala za spolupráci při mém šetření.

Druhá část dotazníku už obsahuje vlastní otázky, kterých jsem měla připravených celkem 12. Dotazník (viz. příloha) se skládá z 12 uzavřených otázek, z toho u jedné otázky mohou respondenti odpovědět možností slovního doplnění. U otázek 5, 6 a 11 měli respondenti v nabídce více možností na odpověď. Otázky jsem se snažila seřadit podle srozumitelnosti za sebe. Nejdříve jsem zjišťovala, jak složité pro ně bylo rozhodování, poté jsem zjišťovala, kdo a co je při rozhodování ovlivnilo, koho požádali při volbě o radu a kde získávali nejvíce informací.

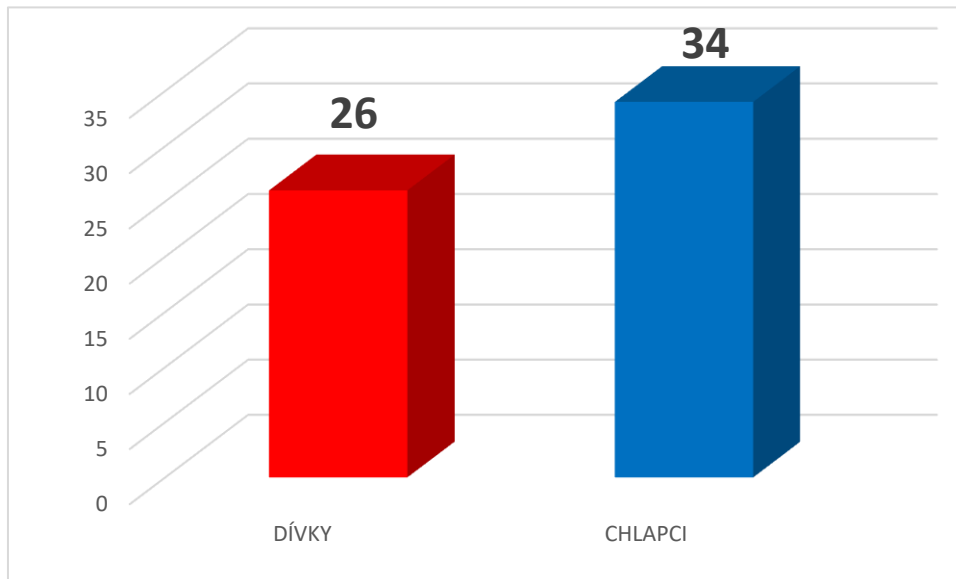
Dotazníky jsem předala řediteli školy, se kterým jsem byla předem domluvena, že povedu výzkumné šetření. Pan ředitel vybral pro vyplnění dotazníků 2 vyučovací hodiny. Jednalo se o hodiny výchovy k občanství, které vyučuje výchovná poradkyně školy, a právě mezi její povinnosti výchovné poradkyně spadá mimo jiné i individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství. Po společné konzultaci jsem dotazníky zanechala ve škole a po týdnu jsem si je vyplněné odnesla.

6.5 Výzkumný vzorek

Šetření formou dotazníku jsem vedla na nejmenované základní škole v Pardubickém kraji. Škola disponuje pro školní rok 2019/2020 dvěma devátými ročníky A, B v celkovém počtu 60 žáků. Ve třídách není nikdo se zdravotním postižením ani znevýhodněním. Bylo vyplněno 60 dotazníků, nikdo z respondentů nebyl v průběhu vyplňování nepřítomen. Celkem bylo tedy zapojeno do šetření 60 respondentů, z toho 26 dívek a 34 chlapců. Dotazníkové šetření proběhlo ve třídách v době, kdy už měli všichni odevzdané přihlášky na střední školy. Z toho 59 respondentů zatím neprošlo přijímacím řízením. Jeden respondent byl již přijat na uměleckou školu, jejíž přijímací řízení probíhá dříve.

7 Výsledky dotazníkového šetření

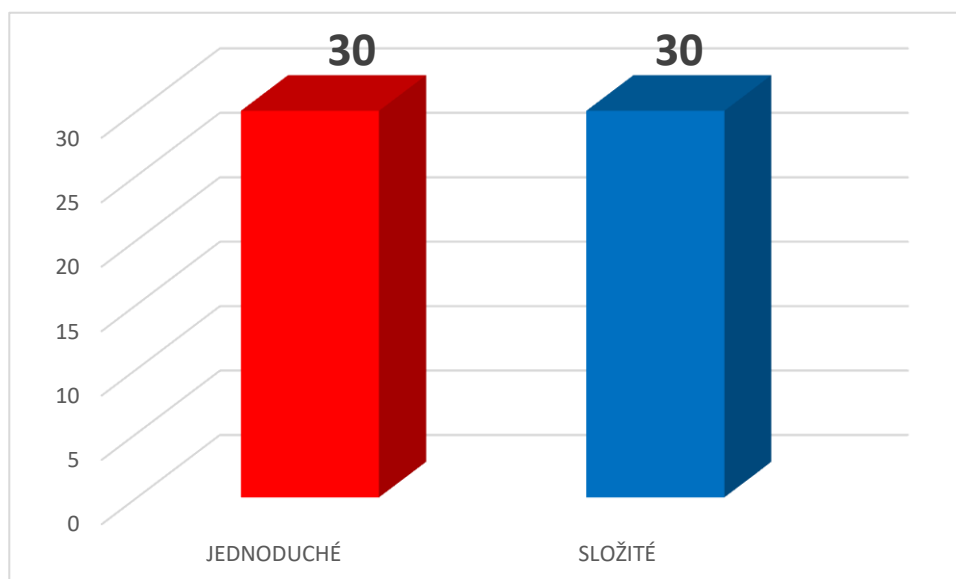
7.1 Otázka č. 1: Pohlaví?

Graf 1: Otázka č. 1: Pohlaví?

Z grafu je viditelné rozložení ve vzorku respondentů. Z 60 respondentů bylo 26 dívek a 34 chlapců.

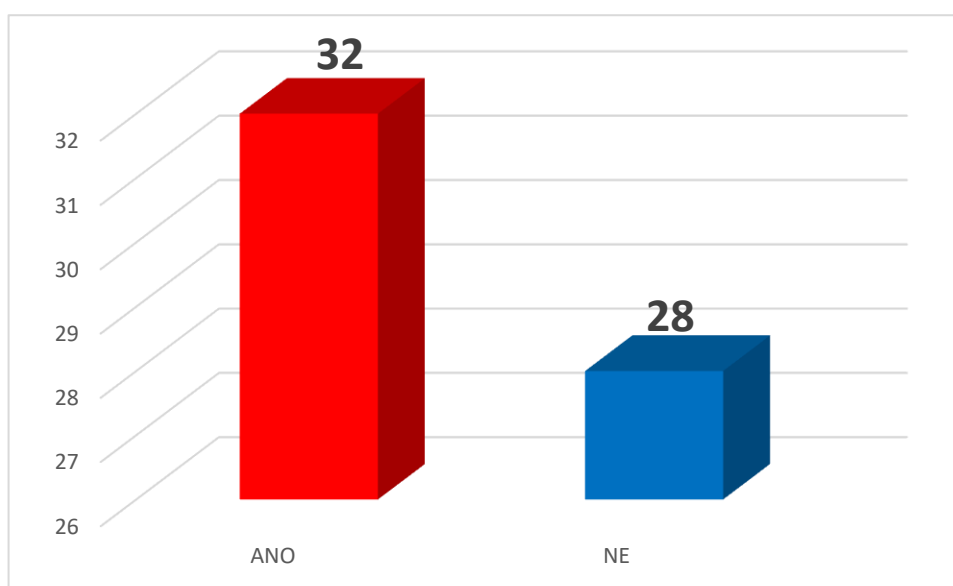
7.2 Otázka č. 2: Jak bylo pro tebe těžké rozhodování o budoucím studiu?

Graf 2: Otázka č. 2: Jak bylo pro tebe těžké rozhodování o budoucím studiu?

V této otázce jsem použila pouze uzavřené položky. Graf ukazuje, jak bylo pro žáky těžké či jednoduché rozhodování o budoucím studiu. Můžeme tedy vidět, že pro 30 respondentů bylo rozhodování jednoduché a pro 30 respondentů naopak. Je tedy patrné, že pro respondenty není rozhodování o budoucí volbě povolání zcela jednoduché a více o své volbě přemýšlí. Při hlubším srovnávání výsledků s pohlavím žáků můžeme konstatovat, že ve většině případů to jsou dívky, které nemají jasno při volbě povolání.

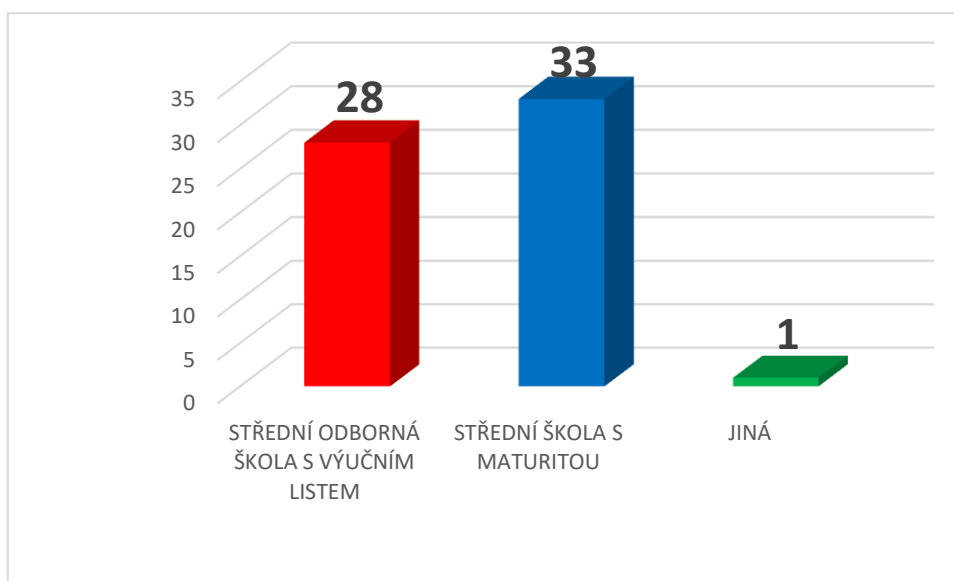
7.3 Otázka č. 3: Věděl/a jsi, jaké povolání bys chtěl/a v budoucnosti vykonávat?

Graf 3: Otázka č. 3: Věděl/a jsi, jaké povolání bys chtěl/a v budoucnosti vykonávat?

Pro tuto otázku jsem vybrala uzavřené odpovědi. Graf ukazuje, že není takový rozdíl v počtu respondentů při odpovědi na tuto otázku. Z 60 respondentů odpovědělo 32, že ví, jaké povolání v budoucnosti chtějí vykonávat a 28 naopak, že neví. Když porovnáme s předchozím grafem u otázky č. 2, je možné, že pro ty, pro které je rozhodování jednoduché, je i zcela jasné, jaké povolání budou vykonávat a naopak.

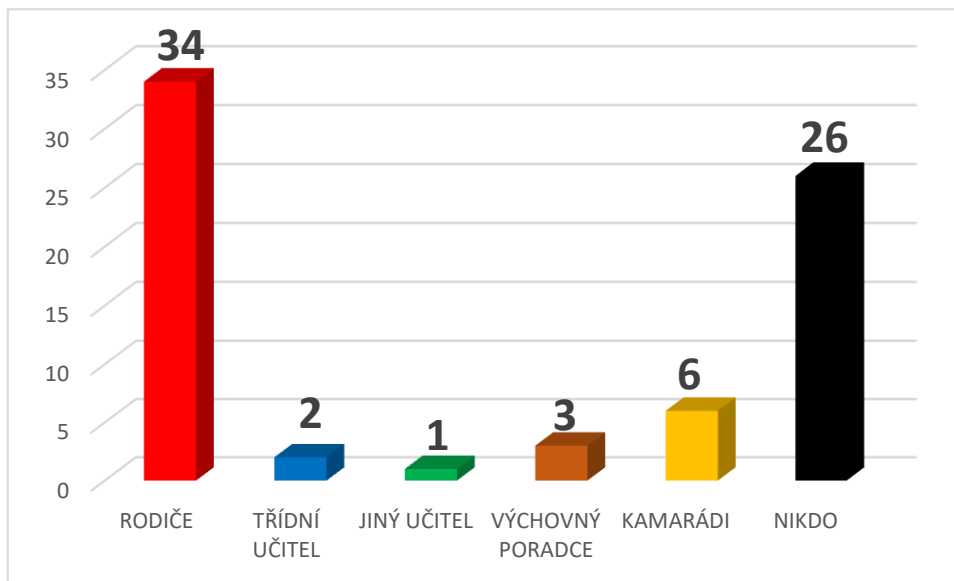
7.4 Otázka č. 4: Jakou střední školu jsi si vybral/a?

Graf 4: Otázka č. 4: Jakou střední školu jsi si vybral/a?

V této otázce jsem ke dvěma položkám uzavřeným vložila další otázku, na kterou mohli respondenti odpovědět slovně s výběrem jen jedné možnosti odpovědi. Jak vidíme na grafu, je velmi vyrovnaný výběr typu střední školy. 33 respondentů si vybralo střední školu s maturitou, 28 respondentů si vybralo střední školu s výučním listem a 1 respondent uvedl slovně jeho výběr. Jednalo se o střední uměleckou školu, na kterou byl již v průběhu šetření přijat, jak už bylo uvedeno výše (výzkumný vzorek). Vráťím-li se k počtům respondentů u ostatních položek, můžeme se jen domnívat, že vyrovnanost ve výsledcích ovlivňují státní maturity, ale i zvyšující se zájem o řemeslo, které se pomalu vrací a někteří ho začínají více preferovat. Důvodem může být i jakási jistota žáků, jak s přijetím na školu, tak i se zvládnutím studia.

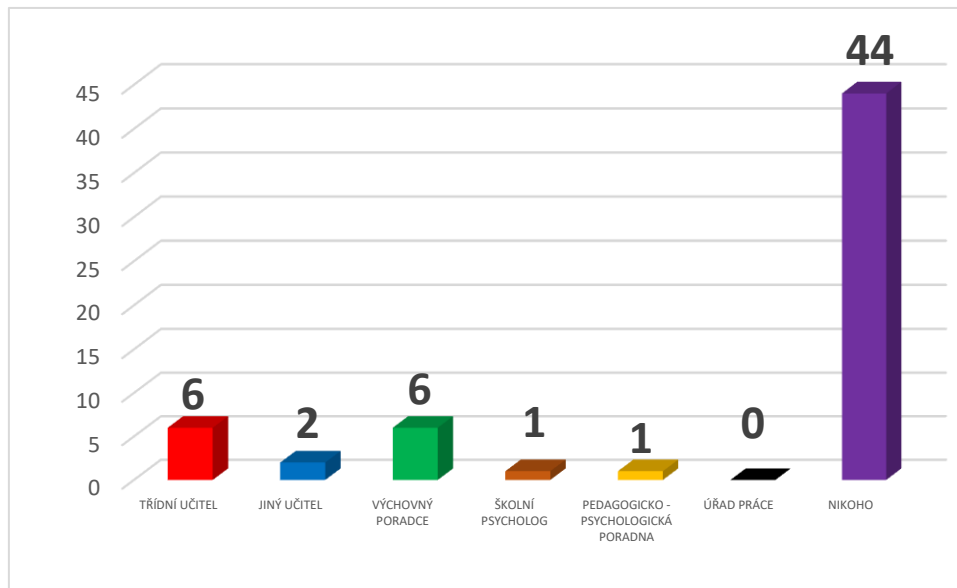
7.5 Otázka č. 5: Kdo tě nejvíce při svém rozhodování ovlivnil?

Graf 5: Otázka č. 5: Kdo tě nejvíce při svém rozhodování ovlivnil?

U této otázky jsem zvolila uzavřené položky, nicméně respondenti mohli odpovídat více možnostmi. Jak graf ukazuje, je zřejmé, že 34 respondentů označilo své rodiče jako ty, kteří je nejvíce ovlivnili při svém rozhodování. Potvrdila se tedy má hypotéza, že jsou pro žáky v tomto období nejdůležitějším ovlivňujícím faktorem. Dalších 28 respondentů odpovědělo, že při své volbě je nikdo neovlivnil, že rozhodnutí bylo zcela jejich vlastní volbou. Můžeme se domnívat, že při tomto způsobu rozhodování o volbě povolání hrál roli věk (touha po samostatném rozhodování). 6 respondentů uvedlo, že jejich volba byla ovlivněna kamarády. V tomto případě sehrál zřejmě roli vzor kamaráda (tento způsob volby povolání lze podle mého názoru hodnotit jako vliv pozitivní i negativní). Zbývajících 6 respondentů uvedlo, že jejich rozhodnutí o volbě ovlivnili pedagogičtí pracovníci.

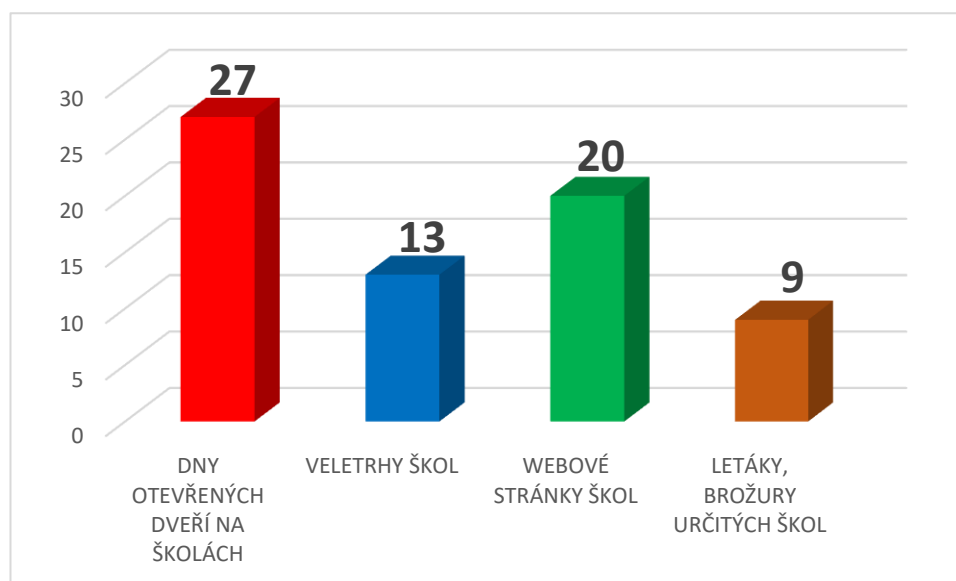
7.6 Otázka č. 6: Požádal/a jsi někoho z následujících osob či institucí o radu při svém rozhodování?

Graf 6: Otázka č. 6: Požádal/a jsi někoho z následujících osob či institucí o radu při svém rozhodování?

V této otázce jsem zvolila uzavřené položky, ale respondenti mohli odpovídat více možnostmi. Velmi mě překvapilo, že i když v otázce č. 2 30 respondentů odpovědělo, že je pro ně složité rozhodování při výběru budoucího povolání, tak z grafického znázornění můžeme vidět, že co se týče poradenské služby, která by jim s výběrem mohla pomoci a usnadnit jejich rozhodování, ji využilo jen velmi málo z oslovených. Naopak 44 respondentů odpovědělo, že nikoho neměli potřebu požádat o radu při svém rozhodování. Dohromady 12 respondentů oslovilo zcela stejným počtem svého třídního učitele a výchovného poradce. 2 respondenti požádali jiného učitele. PPP navštívil 1 respondent a stejný počet požádal o radu i školního psychologa. Žádný z respondentů neměl zájem o poradenskou službu úřadu práce.

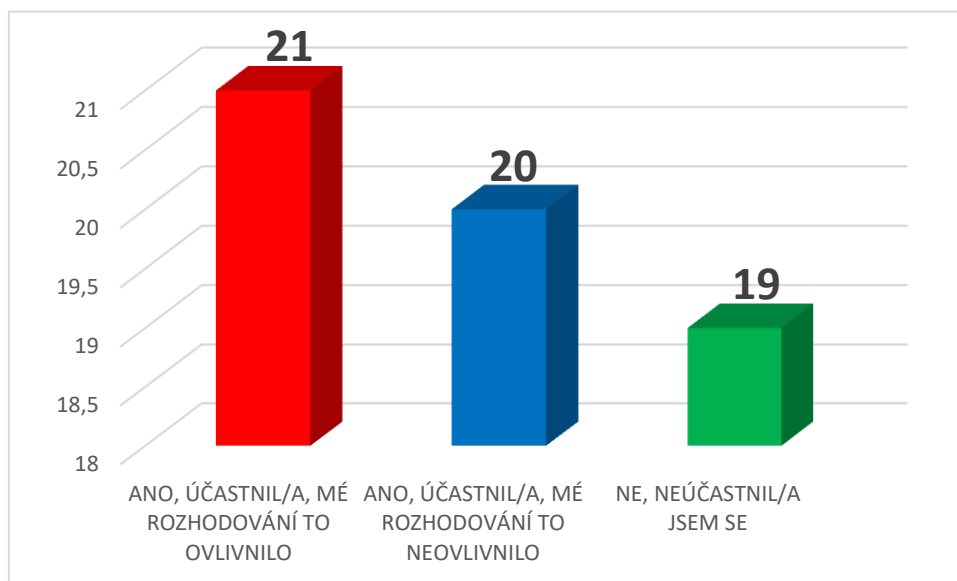
7.7 Otázka č. 7: Kde jsi čerpal/a informace při svém rozhodování?

Graf 7: Otázka č. 7: Kde jsi čerpal/a informace při svém rozhodování?

U této otázky jsem zvolila uzavřené položky a pouze jednu možnost odpovědi. Nicméně po zpracování jsem zjistila, že odpověď nebyla zvolena správně. I když jsem neuvedla volbu více možností, 9 respondentů si otázku samo upravilo a odpovědělo tak. Předpokládala jsem, že v dnešní online době budou respondenti čerpat informace prostřednictvím webových stránek škol, ale tato odpověď s 20 respondenty byla až druhou v pořadí. Nejvíce respondentů, 27 získaly informace prostřednictvím dnů otevřených dveří. Můžeme usuzovat, že tyto dny jsou nabízeny prostřednictvím poradenské služby na ZŠ, kde učitelé s žáky tyto dny sami navštěvují. Můžeme ale i usuzovat, že respondenti navštěvují tyto dny s rodiči, kteří jsou dle tohoto šetření nejvíce ovlivňujícím faktorem (otázka č. 5). Dalších 28 respondentů čerpalo informace na veletrhu škol a 9 respondentů je získalo prostřednictvím letáků, brožur.

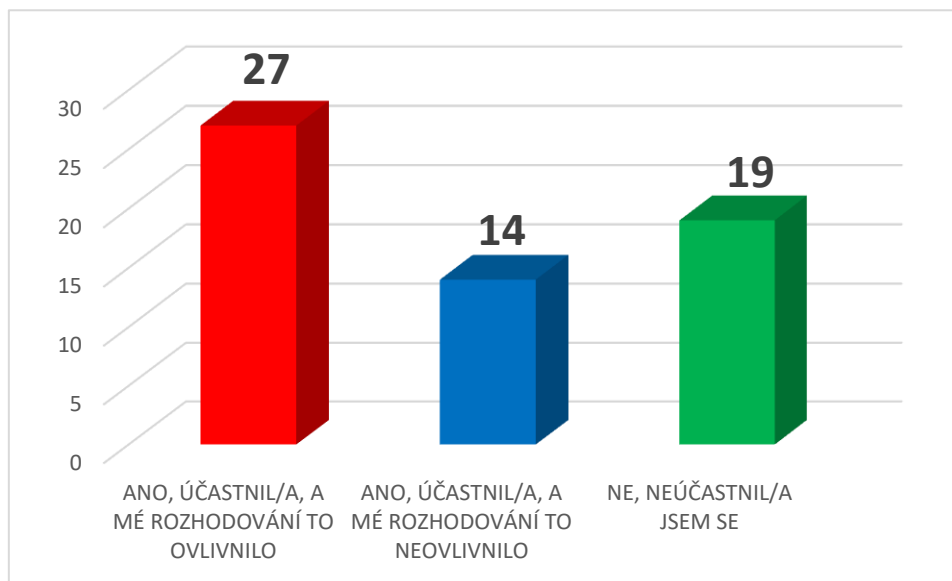
7.8 Otázka č. 8: Účastnil/a jsi se veletrhu středních škol? Ovlivnila účast tvé rozhodování?

Graf 8: Otázka č. 8: Účastnil/a jsi se veletrhu středních škol? Ovlivnila účast tvé rozhodování?

Pro tuto otázku jsem zvolila pouze uzavřené položky. Cílem pro mé zkoumání bylo zjistit, zda respondenti této možnosti využívají a veletrhy škol navštěvují a zda jsou pro ně přínosem. Jak ukazuje graf, je zcela jasné, že respondenti v rámci poradenské služby na ZŠ, tak i mimo ni, navštěvují veletrhy škol, nicméně nejsou pro ně vždy směrodatné. Z celkového počtu odpovědělo 21 respondentů, že se účastnilo veletrhu škol a také je tato návštěva ovlivnila při rozhodování. 20 respondentů se sice účastnilo, nicméně je tato návštěva v rozhodování neovlivnila. Další skupina 19 respondentů neměla ani zájem se veletrhu škol účastnit.

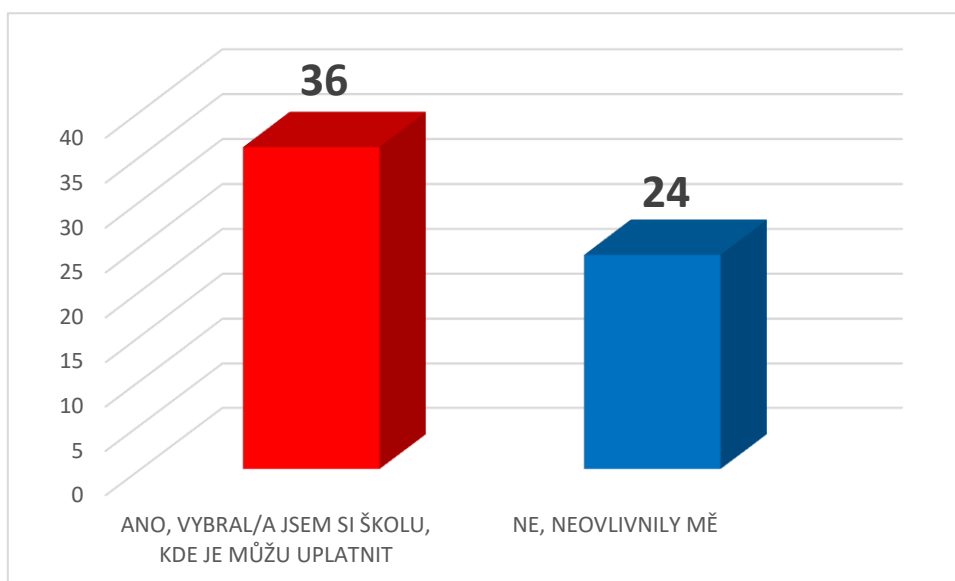
7.9 Otázka č. 9: Účastnil/a jsi se dnů otevřených dveří na některých školách? Ovlivnil/a účast tvé rozhodování?

Graf 9: Otázka č. 9: Účastnil/a jsi se dnů otevřených dveří na některých školách? Ovlivnil/a účast tvé rozhodování?

Stejně jako v předchozí otázce bylo cílem zjistit, zda respondenti této možnosti využívají a dny otevřených dveří navštěvují a zda jsou pro ně přínosem. Jak graf ukázal, je zcela jasné, že mají respondenti o tyto návštěvy zájem. U 27 respondentů bylo zjištěno, že se účastnili dnů otevřených dveří a jejich návštěva je i ovlivnila při jejich rozhodování. Dalších 14 respondentů odpovědělo, že se sice této akce účastnili, nicméně je tato návštěva neovlivnila v rozhodování. 19 respondentů se opět, jako u předchozího šetření v otázce č. 8, dnů otevřených dveří neúčastnilo. Můžeme tedy usuzovat, že se jedná o skupinu respondentů, kteří nejeví o žádnou nabízenou poradenskou službu zájem. Nevíme ale, zda již nejsou tyto respondenti rozhodnutí o svém budoucím povolání.

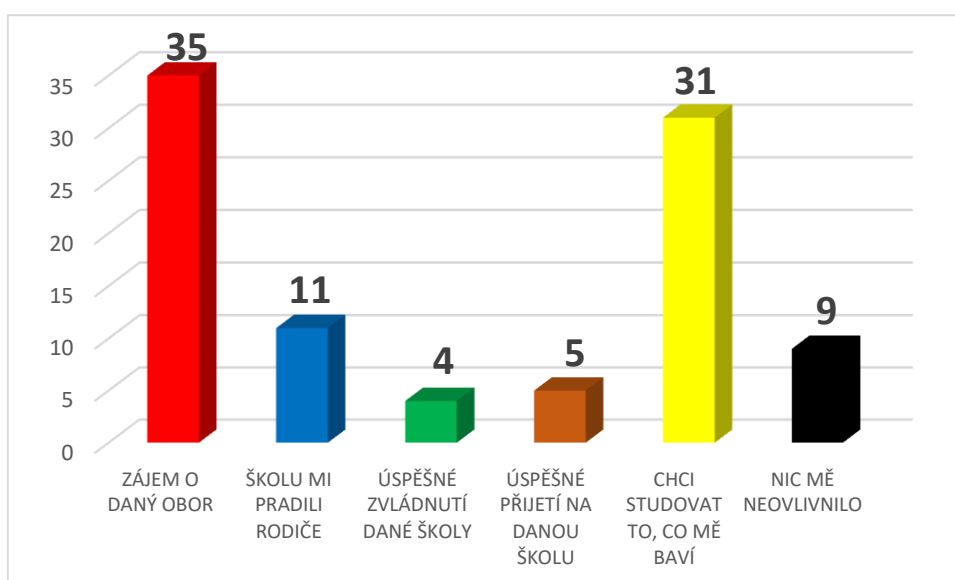
7.10 Otázka č. 10: Ovlivnily tvé zájmy rozhodování při volbě školy?

Graf 10: Otázka č. 10: Ovlivnily tvé zájmy rozhodování při volbě školy?

U této otázky jsem zvolila pouze dvě položky. Ale jak ukazuje grafické znázornění, většina respondentů je ovlivněna při rozhodování svými zájmy. Přesně 36 respondentů si vybralo školu, kde se můžou se svými zájmy uplatnit a 24 respondentů naopak.

7.11 Otázka č. 11: Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru školy?

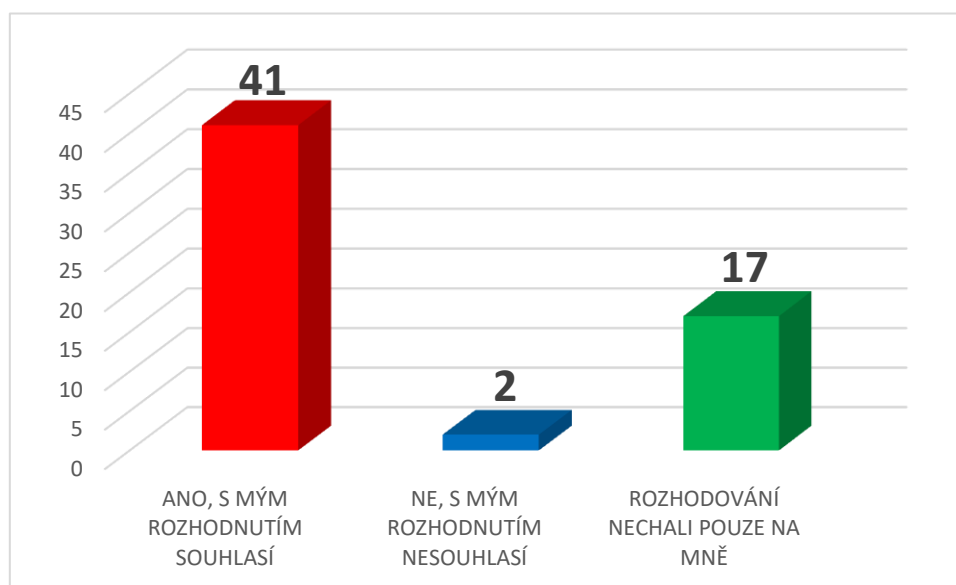

Graf 11: Otázka č. 11: Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru školy?

Stejně jako u předchozích otázek jsem i zde zvolila uzavřené položky, nicméně respondenti mohli odpovídat více možnostmi než jednou. Při postupném zpracování

dotazníku jsem se domnívala, že když faktorem, který respondenty ovlivňuje, jsou rodiče, bude i tato otázka zcela jasně vyhodnocena. Nicméně to byla jen moje domněnka. Dle grafu je zcela evidentní, že 35 respondentů si vybírá školu dle zájmu o obor, následuje 31 respondentů, kteří chtějí studovat to, co je baví. Tato odpověď souvisí zcela určitě s otázkou č. 10, kde většina respondentů uvedla, že si vybrali školu dle svých zájmů, kde je mohou i uplatnit. Až na třetím místě v pomyslném žebříčku jsou u 11 respondentů rodiče, kteří jim při výběru poradili. 9 respondentů se domnívá, že je nic neovlivnilo, 5 respondentů se řídilo při svém výběru úspěšností přijetí žáků na danou školu dle informací z předchozích let. A jen 4 respondenti se zabírali otázkou úspěšného zvládnutí dané školy. Můžeme to ale přisuzovat věku, ve kterém se respondenti nacházejí. Nepřemýšlí o budoucnosti.

7.12 Otázka č. 12: Souhlasí s tvým rozhodnutím rodiče?

Graf 12: Otázka č. 12: Souhlasí s tvým rozhodnutím rodiče?

V poslední otázce jsem opět zvolila uzavřené položky s možností jedné odpovědi. Jak je ale graficky znázorněno, je zcela evidentní, že většina (41) respondentů odpověděla, že s jejich rozhodnutím rodiče zcela souhlasí, 17 respondentů odpovědělo, že rodiče rozhodnutí nechali jen na nich samotných. A jen u 2 respondentů se objevila odpověď, že rodiče s jejich rozhodnutím nesouhlasí.

Závěr

V době, kdy jsem začala přemýšlet o tématu bakalářské práce, jsem sama netušila, co všechno daná problematika obnáší. Čím více jsem se problematice volby povolání věnovala, tím více jsem zjišťovala, jak složité a těžké je rozhodování pro nedospělého jedince.

Volba povolání patří mezi nejdůležitější rozhodnutí, které musí žák 9. ročníku ZŠ učinit. Je to tak významné rozhodnutí mladého člověka, které jej někdy ovlivní na celý život. Vždyť přípravou na povolání a posléze v zaměstnání stráví průměrný jedinec téměř třetinu svého aktivního života. Pro zdravý vývoj osobnosti, individuální spokojenost a pracovní úspěšnost je podstatné, zda rozhodnutí o budoucím povolání odpovídá možnostem a zájmům každého jedince. Toto individuální rozhodnutí má však význam rovněž celospolečenský. Z pohledu vývoje však nejsou žáci ve 14–15 letech na tak zodpovědnou volbu zralí, často se dostávají do situací, v nichž se nedokážou orientovat a jsou mnohdy bezradní a často učiní rozhodnutí, které s odstupem času nepovažují za správné. Nacházejí se v období pubescence, které je samo o sobě velmi složitým obdobím s mnoha psychickými, fyzickými a sociálními výkyvy, a proto potřebují pomoci při rozhodování.

Naštěstí není volba povolání v současné době aktem nezvratným, existuje mnoho možností, jak chybnou volbu v průběhu života napravit, ale tato změna je vždy spojena s vynaložením dalšího značného úsilí.

V současné době mohou žáci při rozhodování o svém budoucím povolání hledat pomoc a radu nejen u svých rodičů, přátel, pracovníků škol a na nejrůznějších propagačních akcích studijních oborů, ale velkým pomocníkem se zdá, je i samotný internet, kde lze dohledat nejrůznější informace o samotných studijních a učebních oborech, ale také zkušenosti absolventů těchto oborů nejen ze samotného studia, ale také o jejich možnostech pracovního uplatnění.

V průběhu psaní a zpracovávání práce jsem narazila na problém, který se týkal hlavně dostupné literatury k danému tématu, která je dle mého bohužel zastaralá a ne zcela aktuální. Na druhé straně však vím, že naše současné školství věnuje volbě povolání svých žáků velkou pozornost, která je přímo ukotvena ve Vyhlášce č. 72/2005 Sb., ve znění posledních úprav. Vždyť spolu s rodiči žáka má škola o žácích nejvíce informací, z nichž může při kariérovém poradenství vycházet, a tím volbu povolání jednotlivých žáků ovlivňovat, pokud žák neví či si není svojí volbou povolání sám jistý.

V teoretické části jsem se věnovala faktorům, které žáky při volbě ovlivňují a které se dělí na vnitřní a vnější. Vnitřní faktory jsem přiblížila pouze okrajově a více jsem se věnovala těm vnějším, do kterých patří rodiče, kamarádi, školní prostředí a v něm třídní učitel, jiní učitelé, výchovní poradci, psychologové, instituce, jako jsou ÚP a PPP. Dále do této skupiny řadíme veškerá média a různé akce spojené s volbou povolání, jako jsou dny otevřených dveří a veletrhy škol.

V praktické části jsem se věnovala vlastnímu šetření s cílem zjistit, jaké faktory, kterým se věnovala teoretická část, žáky nejvíce ovlivnily při své volbě, koho nejčastěji požádali o pomoc a kde hledali informace během rozhodování. Pro svůj výzkum jsem použila dotazníkové šetření, které jsem vedla na jedné nejmenované ZŠ v Pardubickém kraji. Celkem se do šetření zapojilo 60 respondentů. Z výzkumu vyplynulo, že žáky nejvíce ovlivňují při své volbě rodiče. Tím se potvrdila hypotéza, kterou jsem si před dotazníkovým šetřením stanovila. Dalším důležitým faktorem byly i zájmy, tudíž se žáci rozhodovali podle toho, co je baví a co by je bavilo dělat v budoucnu. Jen malá část žáků požádala o pomoc pracovníky z kariérního poradenství a jiných institucí. Faktem zůstává, že současní žáci získávají informace na internetu. Musíme ale dodat, že ve velké oblibě jsou stále i veletrhy škol a dny otevřených škol. Z celého výzkumu vyplývá, že rozhodování pro všechny žáky bylo složité, nicméně si všichni vybrali.

Použitá literatura

ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. 378 s. ISBN 80-7239-060-0.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: Poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012. 140 s. ISBN 978-80-7302-164-1.

HOŘÁNKOVÁ, Vlasta. *Metodická příručka poradce pro volbu povolání*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 130 s. ISBN 80-85850-21-4.

HŘEBÍČEK, Libor. *Teorie a praxe profesně kariéerního poradenství pro mládež*. Brno: Vysoká škola Karla Engliše, 2003. ISBN 80-86710-06-8.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0

MEZERA, Antonín. *Role pedagogicko-psychologické poradny v kariérovém poradenství* In ZAPLETALOVÁ, Jana, VAŇKOVÁ, Hana: *Kariérové poradenství – přítomnost a budoucnost*. 1, vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN: 80-86856-21-6.

MEZERA, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím?: jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání*. 2., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2395-9.

MOŠNA, František. *Praktické činnosti pro 6.-9. ročník základních škol: svět práce : učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Fortuna, 1997. 72 s. ISBN 80-7168-470-8.

PAVELKOVÁ, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990. Studie ČSAV. ISBN 80-200-0055-0.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-198-0.

STRÁDAL, Jiří a Zdeňka NOUZOVÁ. *Příprava žáků pro profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 39 s. ISBN 80-85850-20-6.

VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2005. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-102-4.

VÍTKOVÁ, Marie. *Otázky speciálně pedagogického poradenství: základy, teorie, praxe*. Brno: MSD, 2003. 261 s. ISBN 80-86633-08-X.

WALTEROVÁ, Eliška a David GREGER. *Přechod žáků ze základní na střední školu: pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-179-9.

ZAPLETALOVÁ, Jana a Hana VAŇKOVÁ. *Kariérní poradenství - přítomnost a budoucnost*. Praha: IPPP ČR, 2006, 276 s. ISBN 80-86856-21-6.

ŽIAK, Ján. *Spolupráca rodiny a školy pri výchove k voľbe povolania*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977, 164 s.

Seznam grafů

Graf 1: Otázka č. 1: Pohlaví?	33
Graf 2: Otázka č. 2: Jak bylo pro tebe těžké rozhodování o budoucím studiu?	33
Graf 3: Otázka č. 3: Věděl/a jsi, jaké povolání bys chtěl/a v budoucnosti vykonávat?..	34
Graf 4: Otázka č. 4: Jakou střední školu jsi si vybral/a?.....	35
Graf 5: Otázka č. 5: Kdo tě nejvíce při svém rozhodování ovlivnil?	36
Graf 6: Otázka č. 6: Požádal/a jsi někoho z následujících osob či institucí o radu při svém rozhodování?	37
Graf 7: Otázka č. 7: Kde jsi čerpal/a informace při svém rozhodování?	38
Graf 8: Otázka č. 8: Účastnil/a jsi se veletrhu středních škol? Ovlivnila účast tvé rozhodování?.....	39
Graf 9: Otázka č. 9: Účastnil/a jsi se dnů otevřených dveří na některých školách? Ovlivnil/a účast tvé rozhodování?	40
Graf 10: Otázka č. 10: Ovlivnily tvé zájmy rozhodování při volbě školy?	41
Graf 11: Otázka č. 11: Co tě nejvíce ovlivnilo při výběru školy?	41
Graf 12: Otázka č. 12: Souhlasí s tvým rozhodnutím rodiče?	42

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník k výběru a volbě povolání